

Сейдахметов Е.Е.

**БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ
ДАЙЫНДЫҒЫН
АҚПАРАТТЫҚ-
КОМПЬЮТЕРЛІК ТҰРҒЫДА
ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ**

В этой статье рассматриваются вопросы обеспечения информационно- компьютерной технологией при подготовке будущих учителей.

This article considers the questions of ensuring information al-computer technology at the athletics lessons.

Дене тәрбиесі саласындағы студенттердің дайындығын компьютерлік ақпараттық қамтамасыз етуде біз нені түсінеміз, соны анықтап нақтылау қажет. «Қамтамасыз ету термині» кімді, нені, не нәрсемен қамтамасыз ету, жабдықтау сияқты түсіндіріледі. Студенттердің дайындығын ақпараттық – компьютерлік тұрғыда қамтамасыз ету, біздің көзқарасымыз бойынша, өзіне алуан түрлі оқытушы ақпараттарды және білім беру сапасының мониторингісін түзетін, болжамдайтын, басқарушы, жекелей оқытушы технологиялық құралдарды қамтитын біртұтас жүйені құрайды. Бұл орайда студенттердің дайындығын ақпараттық-компьютерлік қамтамасыз ету үшін қажетті база ретінде дайындықтың процессуалдық және мазмұндық жақтарының педагогикадағы дидактикалық біртұтастығы болып табылады. Бұл дидактикалық біртұтастықтың өзі оқу пәндерінің мазмұнын дидактикалық үдерістен тыс жүзеге асыру мүмкін еместігін және нақты мазмұнды жүйеге асырмай дидактикалық үдерістің де жүзеге аспайтындығының айқын дәлелі болмақ [1].

Өзінің ұсынылған анықтамалық ұғымына қарай, ұсынылып отырған қамтамасыз етудің түрі - өзіне екі жеке-дара, дербес және сол мезетте өзара тығыз байланысты, бірін-бірі өзара толықтырушы, құрамдас ақпараттық және компьютерлік бөлімдерін қамтитын технологиялық жүйе болып табылады.

Маманды дайындаудың мазмұнды аспектісін қамтамасыз ететін аталған екі құрамдас бөліктің біріншісін, алға қойылған дидактикалық мақсаттарға жетуге ықпал ететін, яғни кепілденген педагогикалық нәтижеге жетуге ықпал ететін әртүрлі және оқытушы ақпаратты білім алушыларға және дәріс берушілерге толық әрі дәл ұсыну мәселесі шеңберінде қарастырған тиімді.

Дене тәрбиесі саласында білім алатын студент жастардың дайындығы ақпараттық қамтамасыз етудің өзі жүйелі кешенді құрайды.

Ал бұл кешенге студенттер мен ұстаздар арасында педагогикалық белсенді ақпараттық өзара байланысын орнату үшін қажетті жағдайды жасау мақсатында қолданбалы педагогикалық бағдарламалар қоры, мәліметтер базасы, сонымен қатар, оқу үдерісін қамтамасыз етуші және қолдаушы дидактикалық құралдары мен әдістемелік материалдары енеді. Осылайша электронды тасымалдағы пәндік салаға жауап беретіндей өзіндік білім базасын қалыптастыру керектігі айтылып отыр.

Сонымен мысалға алсақ, бірқатар жоғарғы оқу орындарында «математика және информатика» болашақ мамандарды кәсіби дайындауда табысты

түрде қолданылып келеді. Оқу пәнін ақпараттық қамтамасыз етуші дидактикалық кешеннің құрамына мыналар енгізілген:

- пәннің жұмыс жасаушы бағдарламасы;
- базалық бағдарламалық қамтамасыздандырушы (офис) жиынтығы;
- «Консультант Плюс» ақпараттық-анықтамалық жүйесі.

Осындай кешендерді пайдаланудағы артықшылықтардың ішінен келесілерін ерекше атап өткен дұрыс болар:

- біріншіден, аталған дидактикалық кешендер пайдаланушыларға оқытушы қажетті ақпаратты жинақтау, ұйымдастыру, сақтау, өңдеу, көрсету және беру мақсатында шоғырланған педагогикалық құралдардың біртұтас жүйесі сияқты жобаланады және құрылады;

- екіншіден, дидактикалық кешендердің барлық элементтері өзара өте тығыз байланысты, сонымен қатар бағдарламалық құралдары және біртұтас ақпараттық негізі қаланған ортасы бар;

- үшіншіден, дидактикалық кешендерді жобалаудағы бастапқы кезінен, оның жоғары оқу орындарының бөлшектелген және локальды компьютерлік желілерінде, сонымен бірге қашықтықтан оқытуда пайдалана алу мүмкіндігі алдын-ала қарастырылады [2].

Студентті дайындаудағы процессуалдық жағын қамтамасыз ететін екінші құрамдас бөлігі ретінде оқытудың жаңа заманғы ақпараттық технологияларды кәсіби деңгейде дайындау үдерісінде қолдану негізінде жүзеге асатын компьютерлік қамтамасыз етуді қарастырған дұрыс. Бұл – қазіргі заманғы технологиялар: (барлық деңгейдегі компьютерлер, дисплей, принтер жады, компьютерге сөзді ендіру құралы, сканер, жазу тактайшасы, мәліметтер базасы, білім базасы, мультимедия жүйесі, бейнемәтін, модем, компьютерлік желілер, электронды пошта, электронды конференциялар, ақпараттық ізденіс жүйесі, сараптамалық білім беруші жүйелер, графикалық ақпаратты шығару құрылғылары, гипермәтіндік жүйелер, дауысты электронды пошта, хабарландырулардың электронды тақтасы, интернеттегі новигацияның бағдарламалық құралдары, автоматтандырылған кітапханалар, оқытуға арналған бағдарламалық құралдар, редакциялық баспа жүйелер, CD–ROM, мәтінді танып-білу жүйелері, бағдарламалық кешендер, (бағдарламалаушы тілдер, транслеторлар) мәтін бойынша сөз жинақтаушы синтезаторлары, мәліметтерді беру құралдары) сияқты құралдардың интерактивті бағдарламалық - әдістемелік сүйемелдеуді қамтамасыз ететін қазіргі заманғы компьютерлік техникалар, телекоммуникациялық байланыс құралдары, құрал-саймандық бағдарламалық құралдардың жиынтығы болып табылады.

Білімнің ғылыми ақпараттық технологияларды байланыстырушы қызметін атқарады, яғни айналасында білім алушы мен білім берушінің арасындағы белсенді педагогикалық өзара байланысқа ықпал ететін қажетті ақпараттық ортаның қалыптасатын маңызды өзегі болып табылады.

Оқытудың ғылыми-ақпараттық технологияларын жобалау кезінде педагог ең алдымен кәсіби дайындықтың мазмұны мен мақсаттарына сай шешілген мәселелерге, қолданыстағы әдістемелерге сай дидактикалық кешеннің құрылымы мен мазмұнын айқындайды. Бұл жағдайда дидактикалық кешен оқытудың жаңа ақпараттық технологияларының шешуші элементіне айналып, өз қызметі бойынша жұмыс жасайды және осы аталған технологиялардың негізіне айналуға.

Оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын педагогтің көмегімен жобалаудың нәтижесі бұл болашақ оқу үдерісі жобасының өзіндік құжаты бола алатын технологиялық карта болып табылады. Жалпы оқу үдерісі жобасының технологиялық картасы нені қамтиды? Оқытудың табыстылығы қамтамасыз ететін біртұтас және кең көлемде көрсетілген келесі басты параметрлерін қамтиды:

Диагностикалық мақсаттылық, логикалық құрылым, бақылау тапсырмалары мен материалды мөлшерлеу, дидактикалық үдерісті, дидактикалық кешеннің қажетті элементтерін қолдану реттілігін айқындайтын педагог қызметінің алғашқы қадамдық және кезеңдік бірізділігі, бақылау жүйесі, бағалау және нақтылау сияқты параметрлерін қамтиды.

Сонымен ақпараттық компьютерлік қамтамасыз ету шеңберінде оқытуды жаңа ақпараттық технологиялар үдерісі ретінде немесе оны жобалаудың (суреттеудің, моделдеудің, нәтижесі ретінде ғана қарастырылмайды, сонымен қатар ол педагог қолындағы өзіндік «құрал-сайман» ретінде, оған оқу үдерісін технологиялық деңгейде ұйымдастыруға мүмкіндік беретін арнайы құрал ретінде қарастырылуға [3].

Дене тәрбиесі саласында студенттердің дене дайындығын ақпараттық компьютерлік қамтамасыз етудің кешендік моделін жасауда біз ақпараттық компьютерлік қызметпен қамтамасыз ету келесі жағдайларға себепкер болатындығына сүйенген болатынбыз.

Сонымен ақпараттық компьютерлік қамтамасыз етудің кешендік моделі төменде анықталған жағдайларға ықпал етуге тиісті:

- білім берудегі, тәрбиедегі, мәселелерді және нормативтік мәселелерді шұғыл шешуді жетілдіруге;
- білім алушылардың жеке даралық, психологиялық қабілеттерін ашып анықтауға, дамытуға және сақтауға;
- білім беру үдерісінің субъектілерінің танымдық және интеллектуалдық қабілеттерін сонымен қатар олардың өз білімін жетілдіруге өзін-өзі дамытуға талпынуын қалыптастыруға;
- оқу-тәрбие үдерісінің негізгі құрамдас бөліктерінің кешенділігін қамтамасыз етуге;
- білім беру мен дене тәрбиесіндегі құралдарды және әдістерді таңдау еркіндігін қамтамасыз етудегі даралыққа саралануына;
- білім беруші тәрбие беруші жаңа жүйелерді құрастыруға және модельдеуге, сонымен қатар бар формалар (түрлер) мен әдістердің мазмұнын үнемі динамикалық түрде жаңартып отыруға тиіс.

Дене тәрбиесі саласындағы студенттердің дайындығын ақпараттық – компьютерлік қамтамасыз етуші модельді қалыптастыру кезінде біз модельдің түпкі мән-мағынасымен байланысты негізгі тұжырымдамалық нұсқаулықтарға сүйенген болатынбыз.

Дене тәрбиесі бойынша жоғарғы оқу орындарына арналған жобалық мемлекеттік бағдарламасында белгіленгендей, жоғарғы оқу орындарындағы дене тәрбиесі оқытылатын пән ретінде және болашақ маманның тұлға ретінде біртұтас дамуының маңызды компоненті ретінде анық көрсетілген.

Дене тәрбиесі студенттердің қабілеттері мен мәнді мағыналы күш – қуатын іске асыру межесі мен әдістері, сонымен қатар өмірлік іс-әрекетінің биологиялық мүмкіндігін қамтамасыз ететін әлеуметтік мәдени болмыстық факторлардың алғы шарттарының бір түрі болып табылады.

Дене тәрбиесі студенттің жеке тұлғасын қалыптастыруда негізін қалаушы бірқатар принциптерге сүйенеді:

- тұлғаның дене тәрбиесін қалыптастыруда педагогикалық технологиялар жүйесіндегі элементтер арасындағы өзара байланыстардың қатандығы мен біртұтастық принципі;
- мақсаттылыққа қатысты болжамдылық принципі;
- дене тәрбиесі саласындағы ғылымилық принципі;
- білім беруші іс-әрекеттің нәтижесін объективті бағалау принципі;
- тұлғаның дене тәрбиесін қалыптастыруда мәдени тұрғыдан көзқарас таныту принципі;
- дене тәрбиесіндегі дамытушылық және нақтылаушылық принципі;
- дене мәдениеті тәрбиесіндегі вариативтілік принципі;
- дене мәдениеті мен тәрбиелеу үдерісін ықшамдау принципі [4].

Студенттердің дене мәдениетін қалыптастыру үдерісін тиімділеудің шарттары:

- болжамды қойылған мақсатты есепке ала отырып, білім берудегі тәрбиелеудегі мәселелерді шешудің сапасы мен тиімділігі;
- студенттер мен ұстаздардың белгіленген нәтижелерге жетуде жіберген уақыт шығынының орны толып, өтелуі;
- студенттер мен ұстаздардың алдына қойған мақсаттарына арнайы бөлінген уақытта жету үшін жіберген күш-қуат, талпыныс шығынының қол жетімділігі.

Студент жастардың дене мәдениетін қалыптастыруда оптимизациялау (тиімділеу) үдерісін ақпараттандыруда бірқатар өзара тығыз байланысты іс - әрекеттері алдын- ала айқындалды:

- 1) білім берудегі, тәрбиелеудегі және олардың тең дәрежедегі үйлесімділігі негізінде дамуына байланысты аса маңызды мәселелердің кешенді жоспарлануы;
- 2) студенттердің дене тәрбиесін қалыптастыру мәселелерін олардың шын мәніндегі мүмкіндіктері мен оқытылу жағдайын зерттеп анықтау негізінде нақтылай түсу;
- 3) теориялық және практикалық материалдарды оқып білуде оптималды логикалық бірізділікті таңдау;
- 4) оқушының гендерлік қасиеттерін, жасын, физикалық дайындығын, бағдарламалық материалды сабақтар уақыты мен өткізілетін орнын ескере отырып, физикалық қабілеттерін дамытудың оптималды әдістерін таңдау;
- 5) нақты мәселелер мен жағдайларға байланысты оқытылатын сабақтардың оптимальді мазмұнын таңдау. Оқытылатын сабақтардың әртүрлі мазмұндармен және олардың ішінде негізгі орын алатын мазмұнмен арадағы қатынастарын қадағалау;

6) білім беру қызметіндегі студенттердің еңбегін ғылыми тұрғыда ұйымдастыру жағдайында физикалық және кәсіби жұмысқа қабілеттілігін ескере отырып оптималды жүктемелерді айқындау, анықтау;

7) студенттер мен мұғалімдердің оқу қызметін басқарудың барынша тиісті әдістер мен құралдарды таңдау оқу қызметін бақылауды жүзеге асыру, нақтылай түсу және мотивациялық қолдау көрсету;

8) сабақтарда моральдық – психологиялық климатты орнату және аса қолайлы жағдайларды қалыптастыру;

9) студенттердің шын мәніндегі мүмкіндіктерімен нәтижелердің сәйкестігін анықтау және студенттердің физикалық, дене тәрбиесі мен спорттық дайындығына кеткен уақыт шығынын есептеу;

10) студенттердің физикалық тұрғыда өзін-өзі жетілдіруін қадағалау мен басқарудың оптималды (тиімді) нұсқаларын анықтау.

Оқыту пәні ретіндегі дене тәрбиесінің мақсаты студенттің біздің түсінігіміз бойынша, жалпы мәдениеті есептелетін тұлғасын қалыптастыру болып табылады. Студенттің жеке тұлғасы – бұл білім мен тәрбиенің нәтижесінде қол жеткізілген физикалық жетілгендігі, әлеуметтік-рухани құндылықтары, іс-әрекеттік құнды бағдары интеллектуалды қабілеттері мен арнайы білім деңгейімен бағаланатын сапалы, жүйелі, динамикалық ахуалы және іс-әрекетімен өмір дағдысына, өмір сүру мәдениетіне шоғырланған (топтастырылған) оның физикалық тұрғыда өзін-өзі жетілдіруі, дамытуы, руханилығы және психофизикалық денсаулығы болып табылады.

Осылайша, студент тұлғасының физикалық мәдениетінің технологиялық құрылымына оның бес негізгі құрамдас бөлігі, олардың жиырма жеті компоненті және осы компоненттердің қырық алты қасиеті енгізілген.

Сонымен, дене тәрбиесі саласындағы студенттердің дайындығы білімі және интеллектуалды қабілеттерін қалыптастыруға; дене бітімінің жетілдірілуін, мотивациялық құнды бағдарын, әлеуметтік-рухани құндылықтарын дамытуға; дене тәрбиесі мен спорттық іс-әрекеттерге (спорттық сауықтырушы, кәсіби-қолданбалы, білімділік, педагогикалық, физикалық өзін-өзі жетілдіруге) қызықтыру болып табылады [4].

Әдебиеттер:

1. Нұрлыбекова А.Б. Повышение роли физического воспитания в учебно-воспитательном процессе. – Алматы, 1995. – 55с.
2. Сыздықов О.С. Болашақ инженерлердің кәсіптік-технологиялық даярлығын жетілдірудің дидактикалық негіздері. – Алматы, 2002. – 320б.
3. Смаилов С.С. Условия активизации познавательной деятельности студентов технического вуза. Монография. – Алматы: Рауан, 1997. – 196с.
4. Беркімбаев К.М. Болашақ экология мамандарын кәсіби даярлаудағы информатикалық пәндерді оқыту үдерісінің педагогикалық жүйесі. Пед. ғыл. докт. дисс....- Түркістан, 2007. – 44б